

Cerdanya dóna al monestir de Ripoll: «*Evoló*, affr. I, in monte Cornado vel villa Bardolio --- rivo *Oleta*, II: *Erola*, IV: in flumine *Tedo*» (*Cat. Car.* II, 169.18; ja en *MarcaH.*, 871.11f.); 961, un alou del te. Prats de Balaguer afr. «in ponte *Tete*» (*MarcaH.*, c. 881.18); 981, precepte del rei Lotari, per al mon. de St. Genís de Fontanes: «villa *Tresmals* et in *Villalonga* super flumen *Tede*, et villa *Torrelias*, villa *Sti. Laurentii* ---» (*Cat. Car.* II, 212.26; Monsalv. xxviii, 378); 988, donació a *Cuixà* de *Basone* [Baó]: «affr. *Sti. Stephani* in ipsa *Tede*, ad ipsum guad de *Tiraculs* --- ultra *Ted* ---» (Mor. xiv, 64; *Hist. Lgd.* v, 309); 991: «*Sti. Stepheni* --- *Aguzano* --- juxta alveum *Ted*» (Mor. xiv, 214).

1011: «flumen *Ted*» (*BABL* I, 340); 1023: «a flumine *Ted* ---» (*Hist. Lgd.* v, 382); 1035: «flumine q. v. *Ted*» (Mor. xxii, 89); 1040: «de flumine *Ted*» (*Hi. Lgd.* v, 43.9); 1090: flumen *Ted*; 1117: «flumen *Tete*» (Mor. xlviii); 1127: *Ted* (doc. de la Salanca) (Albon, *Temple*, p. 98).

1312: «de la vayl de *Banyuls* tro a la *Tet*» (RLR xxx, 264); 1327: «l'aygua de la *Tet* --- cau ---» (Alart, *InvLC*, s. v. *caure*); 1327: «lo pont de la pera que és edificat sobre la *Tet*» (*InvLC*, s. v. *pedra*); 1395: *la Tet* (Alart, *Do. Gé. Hist.*, 27); *S. XV*: «*la Thet*» en el memorial de Joan Oliver citat per Marquilles (*Commentaria ad Usaticos*, usatge *Strate*); *S. XVI*: «el segundo rio es *Latet*», relació d'un militant castellà (*Bi. Na. P.*, ms. 133, f.º 66); 1605, el P. Diago enumerant els rius de Cat.: «a saber *Latet*, *Tec*, *Fluvià* --- en *Conflent* --- el rio *Latet*» (*BABL* v, 20, 26); 1612: «le fleuve de *la Tet*», escriu un viatger francès (*RHisp.* lxx, 368).

SINOPSI dels detalls que importen per a l'establiment de la forma etimològica:

A) El mot apareix com a femení sempre que això es pot destriar en el text dels docs., no sols en un de 966 (Alart, *Doc. Gé. Hi.*, p. 24), sinó en els següents que hem citat: 885: *ipsa Tete*, 988: *ipsa Ted*, *la Tet* el 1317, 1327 (bis), 1395, *S. XVI*, 1605, 1612, tots ells anteriors a l'anexió del Rosselló a França, doncs abans de tota influència concebible d'un ús francès en el Ross. (a la qual he oït alguns ignorants atribuir-ho).

B) El mot termina en *-e* o sense vocal (quan encara no s'hauria perdut gaire la memòria de les vocals del romànic primitiu); no hi ha altres excepcions que *Teda* del precepte de c. 844 (d'original perdut, i publ. segons còpies dels Ss. xvii i xviii, sens dubte poc exactes); i un parell de variants *Tedo* del doc. de 957, i en el de 967 (junt amb variant *Tede* en altre ms.). En canvi son en docs. ben publicats i de dates ben arcaïques *Tetis*, 876, *Tete* 871, 877 i molts altres, o bé sense cap vocal final: 955, 988 etc.

C) Les formes *Tede* i *Ted*, amb *-d-* que pressuposen un ètmon *TETIS* amb *-t-* senzilla, es troben en gran nombre, i en docs. originals o molt ben publicats, des d'època molt arcaïca: 865, 942, 955, 957, 981, 989, 991, 1011, 1023, 1035, 1040, 1090, 1137

i algun més. És clar que en les cites modernes hi ha *-t-*, perquè ja en el S. XIII la llengua ensordí totes les oclusives sonores en fi de mot; si bé es troba *Tete* en algunes de les cites més arcaïques, és perquè aquests documents serven encara les sordes etimològiques llatines sense sonorització.

En conclusió: la forma de l'ÈTIMON havia de ser *TETIS* substantiu femení. De fet conforme amb les poques dades que en tenim de l'ANTIGUITAT. Encara que es llegeixi *Telis* en un ms. de Pomponius Mela, és *Tetis* la forma correcta (*De Situ Orbis* II, § 5.84). Plini cita «flumina *Tetum*, *Vernodubrum*», junt amb els «oppida *Ruscino* i *Illiberis*» (III, 32): és clar, doncs, que es tracta de la Tet, si bé és probable que hi vagi canviar *-i-* en *-u-* per ròssec dels noms circumdants *Vernodubrum* (> *Verdoble*) i *Tecum* (> *Tec*) (Holder, s. v.).

ETIM. Pre-romana (així vagament M.-L., *Das Kat.*, 20 166); però segurament indoeuropea com ho és també la del *Tec*, i dels riuets veïns *Ròvol* i *Verdoble* —veg. els articles. Ara bé un femení *TĒTIS* (que ha quedat establert com base etimològica) té l'aire d'un dels normals abstractes indoeuropeus, postverbals en *-tis*: és innombrables *-tiḥ* del sànscrit, *-tis* del proto-hel·lènic (> gr. clàssic (*-σις*), ll. *-tis* (o o-*tis* > *ssis*).

Doncs bé, el sentit del nom correspon ben bé al de l'arxi-arrel indoeuropea *TE/Ta* 'rajat, escolar-se': la que ha donat, entre molts altres, el paleoslau *tajp* 'jo em fonc', 'em desglaco, sofreixo líquuació', rus *talyj* 'fluent, fos', ossetí *thayun*, escand. ant. *theya*, alt al. ant. *touwen* = al. mod. *tauen*, ky. *tawdd* «liquefactio». De la mateixa arxiarrel ve l'arrel amplificada *TĒK-* 'rajat', de la qual, en arts. precedents, hem derivat el nom dels rius *Ter* i *Tec*, i de l'adjacent *Tatzó*.

Fora de la vaguetat de M.-Lübke, no s'ha proposat altra etimologia de la Tet, que una nota mal fundada i confusiória de Fouché en *RHisp.* (LXXXI, 339-341), que li suposa un fantàstic radical hidronímic *TET-*, fundat només en el nom d'un riu ben remot: el cast. lleonès *Tiétar*, afl. dr. del Tajo, que neix prop d'Àvila, i, al peu de la Sierra de Gredos tomba cap al Tajo (ll. TAGUS). Ara bé, això ja és tan al Nord, que no es pot pensar en conservació mossàrab d'una *-t-* intervocàlica; ha de venir, doncs, d'una base *TĒTTAR* o *TĒTTĀRE* (terminació que es retroba en altres hidrònims i topònims lusitans) (riu *Zézare*, *Béjar* etc.). A això, el bo de Fouché, no sap afegir-hi altra cosa que un *Tetica* dels Monts Ibèrics (que va topar en algun mapa): és un cim, no pas cap riu, per tant salta a la vista que és l'arag. *tetica*, dim. de *teta* 'mamella'. En conclusió, article frívol i en va. Res a veure entre aqueix *TĒTTAR* remot, i el nostre *TĒTIS*, de formes ben diferents: *-TT-*, *ĒT* i *-AR* en aquell, enfront de *-T-* i *-Ē* en el nostre. Voler relacionar la *Tet* amb *Tiétar* és anar tan a la babalà, o al sonet de l'endevinalla, com ho seria veure-hi el nom de la semi-dea *Thetis* dels mitòlegs hel·lènics o bé el gr. *θῆσις* 'suposició, tesi'.

Altra paronímia inconnexa i casual «*Collo Tedis*»,